

1. Η αποψινή εκδήλωση φέρνει στη μνήμη τα τραγικά γεγονότα του 1974 και το διπλό έγκλημα του έπληξε την Κύπρο, το πραξικόπημα της Χούντας, του Εφιάλτη του προμαχώνα της Κυπριακής Δημοκρατίας και την σαρωτικά απάνθρωπη τουρκική εισβολή που ακολούθησε. Εκτοπίστηκαν οι Έλληνες κάτοικοι της κατακτηθείσας από τους Τούρκους περιοχής, μαζί και οι δικηγόροι της Αμμοχώστου.

2. Η επιλογή του κέντρου για το αποψινό δείπνο στο δρόμο Λάρνακας-Αμμοχώστου είναι συμβολική. Λίγος δρόμος μας χωρίζει από την Αμμόχωστο η οποία όμως είναι απρόσιτη. Κοντινός όσο κι αν είναι ο δρόμος, αντίστροφα μεγάλη είναι η απόσταση που μας χωρίζει από την πόλη, όπως μπορεί να διαπιστώσει ο μελετητής της ιστορίας κάθε έκφανσης του τουρκικού κράτους.

3. Η πορεία των δικηγόρων της Αμμοχώστου υπήρξε παράλληλη προς την πορεία των εκτοπισθέντων Κυπρίων. Η τουρκική εισβολή άφησε και τους δικηγόρους της Αμμοχώστου όπως και τους υπόλοιπους πρόσφυγες άστεγους και χωρίς εργασία. Πλείστοι από αυτούς εγκαταστάθηκαν στην πιο γειτονική προς την Αμμόχωστο πόλη, τη Λάρνακα. Εργάστηκαν σκληρά για να επανακτήσουν κατά κυριολεξία οικιακή και επαγγελματική στέγη. Στη Λάρνακα, και αυτό πρέπει να το τονίσω, όπως είμαι βέβαιος συνέβη και στις άλλες πόλεις, βρήκαν συμπαράσταση και έμπρακτη αλληλεγγύη από τους συναδέλφους τους.

4. Μετά την τραγωδία και τον μεγάλων διαστάσεων εκτοπισμό που συνιστά έγκλημα κατά της ανθρωπότητας που συντελέστηκε από τους Τούρκους κατακτητές, οι Έλληνες Κύπριοι, παρά τις προσδοκίες όσων επιβουλεύτηκαν την ύπαρξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, επιβίωσαν, επαναδραστηριοποιήθηκαν και προόδευσαν δημιουργώντας ότι έχει χαρακτηριστεί ως «το θαύμα της Κύπρου». Η επιτυχία αυτή, δημιούργησε χώρο για τη διεκδίκηση των δικαιών του λαού της Κύπρου και έδωσε πνοή για να εργαστούν για το αύριο.

5. Την επιβίωση του τόπου συνέδραμε αποφασιστικά η Δικαιοσύνη της Κύπρου. Οι επιταγές του δικαίου υποσύλωσαν το κράτος δίνοντας προοπτική στη ζωή και ελπίδα για το μέλλον.

6. Το δίκαιο δεν ατόνισε. Το κράτος δικαίου επικράτησε. Έπαινος αρμόζει στη δικαστική λειτουργία και τους συνδράμοντες το έργο της δικηγόρους, τους λειτουργούς της δικαιοσύνης. Διαφυλάχτηκαν οι θεσμοί του δικαίου θεμελιώνοντας την πίστη στον άνθρωπο ότι δεν χάθηκαν όλα. Όπου υπάρχει δικαιοσύνη αναπτρώνεται η ελπίδα που δίνει ώθηση στη δημιουργικότητα του ανθρώπου. Είναι η επινοητικότητα και η δημιουργικότητα των Ελλήνων της Κύπρου που μέσα από τους αιώνες τους επέτρεψε να αντιμετωπίσουν κατακτητές χωρίς να αποβάλουν την ταυτότητα τους. Απομακρυσμένοι από τον ελληνικό κορμό, κρατήθηκαν οι Έλληνες της Κύπρου στον τόπο που τους γέννησε και όχι μόνο συνέβαλαν ουσιαδώς στην μορφοποίηση και ανάπτυξη του αρχαίου ελληνικού πνεύματος που αποτέλεσε το θεμέλιο της πνευματικής και πολιτισμικής ανέλιξης του Ευρωπαϊκού χώρου και πέραν. Αρκεί να λεχθεί ότι οι Έλληνες της Κύπρου, μεταξύ 10^{ου}-9^{ου} π.Χ αιώνα επινόησαν και μορφοποίησαν τη

φωνητική συλλαβική γραφή, γεγονός το οποίο ο μεγάλος γλωσσολόγος Steven Roger Fischer, στο σύγγραμμα του *The History of Writing* χαρακτηρίζει ως επίτευγμα της ανθρωπότητας.

7. Κεφαλαιώδους σημασίας υπήρξε η συμβολή της Κυπριακής Δικαιοσύνης στην υποστήριξη και λειτουργία του κυπριακού κράτους μετά τα γεγονότα του 1963-64. Παρά τις μεθοδεύσεις όσων απέβλεπαν στην παράλυση του κράτους διασφαλίστηκε η λειτουργία της πολιτείας βάσει των θεσμών του δικαίου της ανάγκης, προς διαφύλαξη της λειτουργίας του σύμφωνα με τα συνταγματικά θέσμια. Χαρακτηριστικά το 1987 η Επιτροπή Εξωτερικών του Αγγλικού Κοινοβουλίου διαπίστωσε ότι η κυπριακή πολιτεία λειτουργεί σύμφωνα με το Σύνταγμα λαμβάνοντας υπόψη και τη νομολογία των κυπριακών δικαστηρίων.

8. Η άρτια λειτουργία της δικαιοσύνης και η λειτουργία κράτους δικαίου αποτέλεσε βασικό πόλο για την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η λειτουργία της, σε συνάρτηση με τη διασφάλιση κράτους δικαίου αποτέλεσε ένα από τα πρώτα κεφάλαια που εξετάστηκαν κατά το χρόνο που υπηρετούσα ως Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου για τη διαπίστωση του κύρους της δικαιοσύνης. Η κρίση των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξε η ακόλουθη: *The judiciary of Cyprus is independent. The principle of separation of powers is absolutely respected. The standard of justice is high* τουτ' έστιν, η Δικαιοσύνη της Κύπρου είναι ανεξάρτητη, η αρχή της διάκρισης των εξουσιών είναι κατά πάντα σεβαστή, το επίπεδο της Δικαιοσύνης είναι υψηλό.

9. Στο δίκαιο προέχουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο συνεκτικός ιστός της κοινωνίας των ανθρώπων. Διαχρονικά, τα κυπριακά δικαστήρια έδωσαν διασταλτική ερμηνεία, ως αρμόζει, στα ανθρώπινα δικαιώματα διακηρύττοντας μέσα από τις αποφάσεις τους ότι αυτά εκτείνονται και τυγχάνουν εφαρμογής σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης λειτουργίας. Περιορισμοί στα δικαιώματα του ανθρώπου χωρούν μόνο όπου ρητά επιτρέπεται απόκλιση χάριν σκοπού που ρητά προσδιορίζει το Σύνταγμα, υπό την αίρεση πάντα ότι η ανάγκη, νομοθετικά διαπιστωμένη, το δικαιολογεί και νοουμένου ότι ο περιορισμός δεν είναι μεγαλύτερος απ' ότι η ανάγκη αυστηρά επιβάλλει. Στην ουσία τα ανθρώπινα δικαιώματα προδιαγράφουν το πεδίο του δικαίου σ' όλη του την έκταση. Στην Αρχαία Αθήνα ο νόμος αποτέλεσε το θεμέλιο της δημοκρατίας όπως και σε άλλες πόλεις του ελληνικού χώρου, γνωστός ως «Δεσπότης Νόμος». Ο Δημάρατος, εξόριστος βασιλιάς της Σπάρτης που βρήκε καταφύγιο στην Περσική αυλή, ρωτήθηκε από τον Πέρση βασιλιά, επίδοξο εισβολέα του ελληνικού χώρου, εξ' ονόματος ποιου βασιλιά θα πολεμούσαν οι Αθηναίοι, ή ακριβέστερα, εάν είχαν οι Αθηναίοι ισχυρό βασιλιά που θα τους εμπύχωνε να πολεμήσουν ενάντια στον επίδοξο κατακτητή. Του απάντησε ναι, και πολύ ισχυρό μάλιστα, το Δεσπότη Νόμο. Και πράγματι, εξ' ονόματος του οι Αθηναίοι υπεράσπισαν την πατρίδα διατηρώντας την ελευθερία τους και τα αγαθά που απορρέουν από αυτή.

10. Γνώμονας για το δικαστικό μου έργο υπήρξε η υπεροχή του δικαίου έναντι πάντων. Ο δικαστής προσωποποιεί το δίκαιο και το εφαρμόζει σύμφωνα με τις επιταγές του. Κάθε εξουσία και το πλαίσιο άσκησης της εκπηγάζει από το δίκαιο και όχι από τη βούληση των κατά καιρούς φορέων της κρατικής εξουσίας. Ο Αριστοτέλης επινόησε και καθιέρωσε την αρχή

της διάκρισης των εξουσιών για τη σύμμετρη λειτουργία του κράτους. Διακρίνονται οι τρεις εξουσίες στο επίπεδο αρμοδιοτήτων και άσκησης τους έχουν όμως ως κοινό παρονομαστή το δίκαιο, φύλακας του οποίου είναι κατά πάντα χρόνο η δικαιοσύνη. Οι δικαστές (judges), όπως είπε ο μεγάλος Άγγλος δικαστής Atkin, στην απόφαση μειοψηφίας *Liversege v Anderson*, "... are no respecters of persons" το οποίο μεθερμηνευόμενο ορίζει ότι ο δικαστής δεν υποκύπτει στις επιταγές κανενός άλλου από το δίκαιο. Στην ίδια απόφαση υπογραμμίζει ότι το δίκαιο δεν ατονεί, παραμένει εξίσου ισχυρό, σε καιρούς πολέμου όπως και σε καιρούς ειρήνης. Ομιλεί δε πάντα την ίδια γλώσσα. Η απόφαση αυτή υιοθετήθηκε αργότερα από την πλειοψηφία του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Αγγλίας (Βουλής των Λόρδων) ως σωστή διατύπωση του δικαίου. Η σημασία των λεχθέντων από το δικαστή Atkin σε καιρούς χαλεπούς σε περίοδο που η Αγγλία αντιμετώπιζε μόνη τη ναζιστική λαίλαπα αποκαλύπτει το μεγαλείο του ανθρώπου και την τιμή που του αρμόζει. Είναι η δύναμη του να σταθείς και ενάντια στο ρεύμα όπου το δίκαιο το επιβάλλει που καταξιώνει την αποστολή του δικαστή.

11. Η ιστορία των θεσμών του δικαίου υπήρξε όπως παρατηρεί ο Αμερικανός δικαστής Frankfurter στην υπόθεση *McNabb v USA* η ιστορία της ελευθερίας του ανθρώπου.

12. Στους καιρούς που ζούμε στη χώρα μας, δύσκολοι όσο και αν είναι, τα νόματα της δικαιοσύνης ως είναι ο οδηγός μας σε κάθε ενέργεια. Ο Πλάτωνας διαπίστωσε ότι η δικαιοσύνη αποτελεί την πεμπτουσία της πολιτείας. Οι Αρχαίοι Έλληνες θεοποίησαν τόσο τη δικαιοσύνη όσο και την ειρήνη παριστάνοντας την πρώτη, Θέμιδα, ως τη μητέρα της Ειρήνης. Και έτσι είναι. Ειρήνη μπορεί να θεμελιωθεί μόνο στο βάθρο της Δικαιοσύνης.

13.Παρετήθηκα μετά από υπηρεσία 38 ετών στην Κυπριακή Δικαιοσύνη για ν' αναλάβω καθήκοντα στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο όπου υπηρέτησα στο Εφετείο του Δικαστηρίου. Δεν έκρινα ότι αποστασιοποιούμουν από τη δικαιοσύνη αναλαμβάνοντας τα νέα μου καθήκοντα. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο αποτελεί σταθμό στην ιστορία της ανθρωπότητας που εγκαρδιώνει τον όπου γης άνθρωπο ότι το δίκαιο συνεχίζει να αποτελεί φάρο της ανθρωπότητας. Στη δικαιοδοσία του δικαστηρίου υπάγονται εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, η γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου καθώς και επιθέσεις μιας χώρας εναντίον άλλης με την επιφύλαξη ότι όσον αφορά το τελευταίο κακούργημα, δικαιοδοσία θα αναληφθεί μόλις η Συνέλευση των Κρατών Μελών καθιερώσει τον ορισμό του εγκλήματος. Η δικαιοδοσία είναι καθολική και η ευθύνη του καθενός ατομική, από τον πρώτο άρχοντα μέχρι τον μειονεκτούντα άνθρωπο.

14.Στη Συνθήκη της Ρώμης που εγκαθίδρυσε το δικαστήριο, προσχώρησαν κατ' αρχή 60 χώρες υποτασσόμενες στη δικαιοδοσία του δικαστηρίου. Ελπιδοφόρο είναι ότι έκτοτε, από το 2002, ο αριθμός των χωρών που προσκύρωσαν τη Συνθήκη σχεδόν διπλασιάστηκε. Σήμερα ανέρχονται σε 110. Αξιοσημείωτο είναι ότι πολλές μεγάλες και ισχυρές χώρες δεν επικύρωσαν τη Συνθήκη της Ρώμης, προφανώς κρίνοντας ότι η ισχύς τους, τους θέτει υπεράνω του δικαίου, ή ακόμη χειρότερα, για να μην ελεγχθούν για πράξεις που δεν αντέχουν τη βάσανο του δικαίου. Μεταξύ τους περιλαμβάνονται οι ΗΠΑ, η Ρωσική Ομοσπονδία, οι ανερχόμενες δυνάμεις της Κίνας και της Ινδίας καθώς και το Πακιστάν. Δεν διαφεύγει της προσοχής ότι και οι πέντε αυτές χώρες είναι πυρηνικές δυνάμεις αλλά και άλλες πολλές χώρες δεν προσχώρησαν, όπως η Τουρκία και οι γειτονικές

χώρες του Λιβάνου, του Ισραήλ, της Συρίας και της Αιγύπτου. Το ότι ο άνθρωπος κατόρθωσε να δημιουργήσει παγκόσμιο φορέα δικαίου με άξονα την καταστολή των εγκλημάτων που πλήττουν τον πυρήνα της ανθρωπότητας είναι ελπιδοφόρο. Ελπίδα επίσης είναι ότι και άλλες χώρες του κόσμου θα υιοθετήσουν τη Συνθήκη της Ρώμης καθιστώντας τον κάθε άνθρωπο υπόλογο για πράξεις εναντίον της ανθρωπότητας.

15. Η δικαιοσύνη εξυψώνει τον άνθρωπο διανοίγοντας το πεδίο για την ανεμπόδιστη λειτουργία του.

16. Δεν παραγνωρίζω ότι στη διεθνή σκηνή το δίκαιο του ισχυρού καλά κρατεί. Διαπιστώνω όμως ρωγμές που σηματοδοτούνται από διεθνείς διακηρύξεις και συνθήκες για τα δικαιώματα και υποχρεώσεις του ανθρώπου και των κρατών. Γίνεται αντιληπτό ότι η στάθμη του πολιτισμού ανυψώνεται ανάλογα με την επικράτηση του δικαίου. Το δίκαιο παραμένει όπως και υπήρξε διαμέσου της ιστορίας του ανθρώπου το μόνο όπλο του αδύναμου. Γι' αυτό η ιδιαίτερη σημασία που ενέχει για την Κύπρο η αταλάντευτη προσήλωση στο δίκαιο και η άνευ διάσπασης προβολή του. Αυτό είναι που ενδυναμώνει τον άνθρωπο και του παρέχει έρεισμα να ελπίζει και να αγωνίζεται για την επικράτηση του.

17. Δέχομαι την τιμή που μου γίνεται ως έκφραση τιμής στη δικαιοσύνη και στους όπου γης φορείς της, στην Κύπρο και αλλαχού.

18. Με διακατέχει αγωνία για την τύχη της Κύπρου όπου γεννήθηκα, Λαρνακεύς στην καταγωγή και πολιτογραφημένος Βαρωσιώτης, πρόσφυγας από την Αμμόχωστο. Με συντηρεί η πίστη ότι το δίκαιο

αντιμάχεται τον κανόνα του ισχυρού και γεννά την ελπίδα, όχι μεγάλη, ότι το βάρος της ανομίας θα κάμψει τον παρανομούντα αλλά, σημαντικότερο, ότι οι τρίτοι που συνήθως κινητοποιούνται όταν πλήττονται τα πρόσκαιρα συμφέροντα τους θα κατανοήσουν ότι η αποδοχή της κατάκτησης μεγάλου μέρους της Κύπρου, του πιο εύπορου, προοιωνίζεται κακά για το μέλλον, κακά για την ανθρωπότητα.

19. Το δίκαιο είναι το καταφύγιο του αδύνατου αλλά και η ασπίδα για την προάσπιση του. Ο Ηράκλειτος, ο πατέρας της διαλεκτικής είπε: *Υπερασπίζετε το δίκαιο ως τα τείχη της πόλης.* Με αυτό ως γνώμονα πρέπει να υπερασπίσουμε τα δίκαια του λαού της Κύπρου και την υπόσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ισότιμου μέλους των Ηνωμένων Εθνών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.